

Asia C-241/22**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä****Jättämispäivä:**

6.4.2022

Ennakkoratkaisupyynnön esittävä tuomioistuin:

Hoge Raad der Nederlanden (Alankomaat)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

5.4.2022

Valittaja:

Hoge Raad der Nederlandenin julkisasiamies

Pääasian menettelyn kohde

Hoge Raad der Nederlandenin (Alankomaiden ylin tuomioistuin) julkisasiamies on tehnyt yleisen edun nimissä kassaatiovalituksen rechtbank Gelderlandin (Gelderlandin alioikeus) päätöksestä, jossa syyttäjän tekemän valituksen johdosta kumottiin tutkintatuomarin päätös, jossa tämä hylkäsi syyttäjän vaatimuksen sallia aiempia ajanjaksoja koskevien tietojen luovuttaminen, ja hyväksyttiin syyttäjän vaatimus.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

Ennakkoratkaisupyyntö perustuu SEUT 267 artiklan ensimmäisen kohdan b alakohtaan ja se koskee direktiivin 2002/58 soveltamisalaa, vakavien rikosten ja vakavan rikollisuuden käsitteiden tulkintaa sekä mahdollisuutta myöntää viranomaisille pääsy liikenne- ja paikkatietoihin (muihin kuin pelkkiin tunnistustietoihin).

Ennakkoratkaisukysymykset

1. Kuuluvatko lainsäädännölliset toimenpiteet, jotka koskevat viranomaisille rikosten torjuntaa, tutkintaa, selvittämistä ja syyteharkintaa varten myönnettävää pääsyä liikenne- ja paikkatietoihin (tunnistustiedot mukaan lukien), direktiivin

2002/58/EY soveltamisalaan, kun kyse on pääsystä tietoihin, joita ei säilytetä direktiivin 2002/58/EY 15 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen lainsäädännöllisten toimenpiteiden nojalla vaan jotka palveluntarjoaja säilyttää muulla perusteella?

2. a) Ovatko [ennakkoratkaisupyyntöissä mainituissa] unionin tuomioistuimen tuomioissa käytetyt käsitteet ”vakavat rikokset” ja ”vakava rikollisuus” unionin oikeuden itsenäisiä käsitteitä vai onko jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten itse osaltaan täsmennettävä näiden käsitteiden merkitys?

b) Jos ne ovat unionin oikeuden itsenäisiä käsitteitä, miten on määritettävä, onko kyse ”vakavasta rikoksesta” tai ”vakavasta rikollisuudesta”?

3. Voidaanko direktiivin 2002/58/EY nojalla sallia se, että viranomaisille myönnetään rikosten torjuntaa, tutkintaa, selvittämistä ja syyteharkintaa varten pääsy liikenne- ja paikkatietoihin (muihin kuin pelkkiin tunnistustietoihin), jos kyse ei ole vakavista rikoksista tai vakavasta rikollisuudesta, mikäli konkreettisesti tapauksessa pääsyn myöntäminen kyseisiin tietoihin johtaa oletettavasti vain vähäiseen puuttumiseen erityisesti direktiivin 2002/58/EY 2 artiklan [toisen kohdan] [b] alakohdassa tarkoitettua käyttäjän yksityiselämän suojaan koskevaan oikeuteen?

Unionin oikeussäännöt, joihin on viitattu

Henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla 12.7.2002 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2002/58/EY (sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi) 1, 2, 3, 5, 6 ja 9 artikla sekä 15 artiklan 1 kohta

Yleisesti saatavilla olevien sähköisten viestintäpalvelujen tai yleisten viestintäverkkojen yhteydessä tuotettavien tai käsiteltävien tietojen säilyttämisestä ja direktiivin 2002/58/EY muuttamisesta 15.3.2006 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/24/EY

Eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä tehty puitepäättös 2002/584/YOS

Unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö, johon on viitattu

Tuomio 2.10.2018, Ministerio Fiscal, C-207/16

Tuomio 2.3.2021, Prokuratuur, C-746/18

Tuomio 21.12.2016, Tele2 Sverige v. Watson ym., C-203/15 ja C-698/15

Tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18

Tuomio 8.4.2014, Digital Rights Ireland ym., C-293/12 ja C-594/12

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 4.12.2015, Zakharov v. Venäjä (CE:ECHR:2015:1204JUD004714306)

Kansalliset oikeussäännöt, joihin on viitattu

Rikosprosessikoodeksin (Wetboek van Strafvordering) 67 §:n 1 momentti, 126bb §, 126cc §:n 1, 2 ja 3 momentti, 126dd §:n 1 momentti, 126n, 126na, 126ng, 126ni, 126u, 126ua, 126ug, 126ui, 126zh, 126zi, 126zja, 126zo, 126zh, 138g, 138h ja 149b §

Niiden käyttäjää ja kyseisen käyttäjän televiestintäliikennettä koskevien tietojen yksilöimisestä, joita voidaan vaatia yleisesti saatavilla olevan televiestintäverkon tai yleisesti saatavilla olevan televiestintäpalvelun tarjoajalta, 3.8.2004 annetun päätöksen (Besluit houdende aanwijzing van de gegevens over een gebruiker en het telecommunicatie-verkeer met betrekking tot die gebruiker die van een aanbieder van een openbaar telecommunicatienetwerk of een openbare telecommunicatiedienst kunnen worden gevorderd) 1 ja 2 §

Tiivistelmä pääasian tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Syyttäjä esitti 10.9.2021 tutkintatuomarille vaatimuksen sallia sellaisten aiempien/tulevien tietojen luovuttaminen, jotka koskivat erästä viestintäpalvelun käyttäjää ja hänen puheluliikennettään tietyn alankomaalaisen matkapuhelinnumeron kanssa ajanjaksolla 9.–12.8.2021.
- 2 Tutkintatuomari hylkäsi vaatimuksen 15.9.2021 tekemällään päätöksellä.
- 3 Syyttäjä valitti päätöksestä 16.9.2021 rechtbank Gelderlandiin.
- 4 Rechtbank Gelderlandin asiaa käsittelevä jaosto kumosi tämän jälkeen tutkintatuomarin päätöksen ja hyväksyi syyttäjän vaatimuksen.

Kassaatioperuste

- 5 Hoge Raad der Nederlandenin julkisasiamies teki yleisen edun nimissä kassaatiovalituksen rechtbank Gelderlandin asiaa käsittelevän jaoston päätöksestä. Julkisasiamiehen mukaan hänen valituksensa on perusteltu sillä, että käytännössä on ilmennyt epäselvyyttä niistä soveltamisedellytyksistä, joiden täytyessä syyttäjä voi vaatia viestintäpalvelun käyttäjää koskevien liikenne- ja paikkatietojen luovuttamista. Kyse on erityisesti siitä, mitkä ovat henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla annetusta direktiivistä 2002/58/EY sekä tätä direktiiviä koskevasta unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä johtuvat vaatimukset.

Tiivistelmä ennakkoratkaisupyynnön perusteluista

- 6 Direktiivissä 2002/58/EY vahvistetaan säännöt, jotka koskevat sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajien suorittamaa liikenne- ja paikkatietojen sekä tunnistustietojen luovuttamista ja säilyttämistä. Kyseisen direktiivin 15 artiklan 1 kohta koskee tässä yhteydessä lainsäädännöllisiä toimenpiteitä, joita jäsenvaltiot voivat toteuttaa tietojen säilyttämiseksi rajoitetuksi ajaksi rikosten torjuntaa, tutkintaa, selvittämistä ja syyteharkintaa varten.
- 7 Rikosprosessikoodeksissa ei säädetä viestintäpalvelujen tarjoajia koskevasta yleisestä säilyttämisvelvollisuudesta. Tuomioistuin ei ole soveltanut televiestintälaissa (Telecommunicatiewet) rikollisuuden torjumiseksi säädetyjä (yleisiä) säilytysaikoja koskeneita säännöksiä, koska tietojen säilyttämisestä annettu direktiivi (direktiivi 2006/24/EY; tuomio Digital Rights Ireland ym. C-293/12 ja C-594/12) todettiin pätemättömäksi. Rikosprosessikoodeksissa myönnettyjä valtuuksia liikenne- ja paikkatietojen sekä tunnistustietojen vaatimiseen sovelletaan siten tietoihin, jotka on tallennettu ja säilytetty muulla kuin kyseisiä syrjäytettyjä säännöksiä koskevalla perusteella (esimerkiksi sopimuksen nojalla).
- 8 Kun otetaan huomioon televiestintälain tiettyjen säännösten soveltamatta jättäminen, ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen on selvitettävä, pätevätkö unionin tuomioistuimen tuomioissa Prokuratuur, C-746/18, Tele2Sverige v. Watson ym., C-203/15 ja C-698/15, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, sekä Ministerio Fiscal, C-207/16, esittämät perustelut, jotka koskevat suhteellisuusperiaatetta, siltä osin kuin kyse on pääsystä liikenne- ja paikkatietoihin (sekä tunnistustietoihin), pelkästään tietoihin, joita säilytetään jäsenvaltion direktiivin 2002/58/EY 15 artiklan 1 kohdan nojalla toteuttamien lainsäädännöllisten toimenpiteiden perusteella, vai myös muilla perusteilla, esimerkiksi sopimussyistä, säilytettäviin tietoihin.
- 9 Kun otetaan huomioon direktiivin 2002/58/EY tavoite, kyseisen direktiivin 5 artiklan sanamuoto, josta voidaan päätellä, että lainsäädännölliset toimenpiteet voivat koskea myös liikennetietojen saantia, sekä unionin tuomioistuimen tuomion Tele2Sverige v. Watson (C-203/15 ja C-698/15) 113 kohdan sanamuoto, jonka mukaan säilytettyjen liikenne- ja paikkatietojen saantia koskevat edellytykset eivät riipu ”sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajille asetetun tietojen säilyttämistä koskevan velvollisuuden laajuudesta”, ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin katsoo, että siltä osin kuin kyse on pääsystä mainittuihin tietoihin, kyseinen oikeuskäytäntö on sovellettavissa myös tietoihin, jotka säilytetään muulla perusteella kuin direktiivin 2002/58/EY 15 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen lainsäädännöllisten toimenpiteiden nojalla.
- 10 Toisella ennakkoratkaisukysymyksellään ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin pyrkii selvittämään, ovatko käsitteet ”vakava rikos” ja ”vakava rikollisuus”, joihin direktiivin 2002/58/EY 15 artiklan 1 kohtaa koskeva oikeuskäytäntö perustuu,

unionin oikeuden itsenäisiä käsitteitä vai onko jäsenvaltioiden itse osaltaan täsmennettävä näiden käsitteiden sisältö.

- 11 Tässä yhteydessä ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin toteaa ensinnäkin, että direktiivin 2002/58/EY 15 artiklan 1 kohdassa mainitaan ainoastaan rikosten torjunta, tutkinta, selvittäminen ja syyteharkinta, mutta siinä ei täsmennetä rikosten käsitettä. Direktiivissä 2002/58/EY ei mainita unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä käytettyjä vakavien rikosten ja vakavan rikollisuuden käsitteitä.
- 12 Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen mukaan liikenne- ja paikkatietojen saantia koskevasta unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä (ja erityisesti tuomioista *Tele2 Sverige v. Watson ym.*, *Ministerio Fiscal C-207/16*, *La Quadrature du Net C-511/18*, *C-512/18* ja *C-520/18* sekä *Prokuratuur C-746/18*) seuraa lisäksi, että ennakkoratkaisua pyytäneiden tuomioistuinten on tarkastettava, täyttävätkö kansalliset säännöt, jotka koskevat muun muassa toimivaltaisten kansallisten viranomaisten pääsyä säilytettyihin tietoihin, direktiivin 2002/58/EY 15 artiklan 1 kohdasta seuraavat vaatimukset ja missä määrin näin on. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä ei kuitenkaan vahvisteta perusteita, joita pidetään merkityksellisinä määritettäessä konkreettisessa tapauksessa, onko kyse vakavasta rikoksesta tai vakavasta rikollisuudesta. Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen mukaan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä käytetyt vakavien rikosten ja vakavan rikollisuuden käsitteet eivät näin ollen ole unionin oikeuden itsenäisiä käsitteitä.
- 13 Kolmannella ennakkoratkaisukysymyksellään ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin pyrkii selvittämään, voidaanko pääsy liikenne- ja paikkatietoihin (muihin kuin pelkkiin tunnistustietoihin) myöntää viranomaisille myös lievempien rikosten tai lievemmän rikollisuuden tapauksessa, jos pääsy näihin tietoihin merkitsee vain vähäistä puuttumista erityisesti käyttäjän yksityiselämän suojaan koskevaan oikeuteen.
- 14 Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen mukaan tähän kysymykseen on vastattava myöntävästi, kun otetaan huomioon suhteellisuusperiaatetta koskevat perustelut edellä mainitussa unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä (ja erityisesti tuomiot *Ministerio Fiscal C-207/16* ja *Prokuratuur C-746/18*). Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen mukaan suhteellisuusperiaatetta koskevan unionin tuomioistuimen tulkinnan perusteella viranomaisten pääsyä televiestintäpalvelun tarjoajan säilyttämiin tietoihin voidaan yleisesti perustella rikosten torjunnan, tutkinnan, selvittämisen ja syyteharkinnan tavoitteella, jos tämän pääsyn myöntäminen ei konkreettisessa tapauksessa merkitse puuttumista tai vakavaa puuttumista (erityisesti) yksityiselämän suojaan koskevaan oikeuteen. Suhteellisuusperiaate ei siis siinä tapauksessa ole esteenä pääsyn myöntämiselle tietoihin, jos kyse on yleisesti rikoksesta, ilman että sitä voitaisiin pitää edellä tarkoitettulla tavalla ”vakavana”.